

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Political

سیاسی

لیکونکی: سیمون چیک ایندیریتو
ژباړه: شاه محمود "سرتیر"
۲۱ مارچ ۲۰۲۵

د اپیمو د کوکنارو لپاره نړیواله جگړه

د اقتصادي څېړنو ملي ادارې (NBER) لخوا ترسره شوي يوه څېړنه ښيي چې د اپیمو ناروغي، د امریکا په متحده ایالاتو کې د ډیر خوراک له امله د مړینې سره یوځای، د ۲۰۰۰ او ۲۰۱۶ کلونو ترمنځ په افغانستان کې د امریکا د مداخلې په پایله کې ۵۰٪ زیاته شوي ده.

*****

په ورته ډول، د نیبراسکا په پوهنتون کې ترسره شوي يوه څېړنه وموندله چې د افغانستان د کوکنارو د تولید زیاتوالي په متحده ایالاتو کې د اپیوایډونو او هیروینو بېي راتپي کړي، چې د اپیوایډ بحران یې خراب کړ. په عین حال کې، د افغانستان د اپیوایډونو د تولید زیاتوالي د طبیعي او مصنوعي اپیوایډونو بېي راتپي کړي، چې ډیر خوراک او مړیني یې زیاتي کړي. له همدې امله، د متحده ایالاتو حکومت په هیواد کې د اپیوایډ ناروغي مستقیم مسؤل دی. همدارنگه، د دې قانون پلي کونکي د هیواد دننه د اپیوایډ جریان یا جریان محدودولو سره د بحران مخه نه ده نیولې. په کور دننه د دې اپیوایډونو نږدې آزاد خپریدل د قانون پلي کونکو او ټولنیزو مسلو ماتول ښيي، کوم چې خلک د نورو معنی لرونکو فعالیتونو کې د ښکیلتیا پرځای د مخدره توکو په ناوړه گټه اخیستنې کې ډیر ښکیل کیدو ته اړ باسي. دا مقاله د برتانوي اپیو جگړو او د اپیو غیر مستقیم جگړې ترمنځ ورته والي ته گوري چې امریکا په ۲۰۰۱ کې د افغانستان د یرغل سره پیل کړې وه، چې د روسیې، ایران او چین په وړاندې یې پیل کړې وه.

د اپیمو د تطبیق اداره

قوي شواهد چې امریکایان د اپیمو تولید ته وده ورکوي د جان کریاکو (د سي آی اي جاسوس او وروسته د خبر رسونې خبر ورکونکی) په بیان کې لیدل کیدی شي چې لوړ پوړو (DEA) چارواکو افغانان د اپیمو د کښت لپاره استخدام کړي، کوم چې په روسیه او ایران کې د ټولنو د کمزوري کولو لپاره قاچاق کیدل. ولسمشر دونالد ټرمپ د اپیمو بحران د استثماری سوداگریزو تعرفو له لارې د چین، مکسیکو او کاناډا د مخالفت لپاره د توجیه په توگه کارولی دی، دا ښيي چې د اپیمو ناروغي د واشنګټن د ادارې گټو ته خدمت کوي. د مثال په توگه، د ټرمپ د سپینې ماڼۍ لخوا د مارچ په دریمه نیټه اعلان شوي تعرفې چې د "غیر کنټرول شوي مخدره توکو قاچاق" له امله رامینځته شوي عامه روغتیا گواښونو څخه د هیواد د ساتنې لپاره اعلان شوي، هغه رجحان ښيي چې واشنګټن لاهم د ۲۰۰۱ راهیسي په

افغانستان کې د رامینځته شوي ناوړه شرایطو لخوا رهبري شوي پالیسي پلي کوي. سربيره پردې، په ۲۰۲۳ کې، د مخدره توکو او جرمونو په اړه د ملگرو ملتونو دفتر (UNODC) راپور ورکړ چې طالبانو د متحده ایالاتو د اردو له وتلو یوازې یو کال وروسته د اپیمو تولید د پام وړ کم کړی، چې دا ښيي چې دا واشنگتن و چې د اپیمو تولید یې هڅولی و. واشنگتن د دې اقدام په وړاندې اعتراض وکړ، پدې معنی چې دوی غوښتل چې اپیم تولید ته دوام ورکړي ترڅو په نورو هیوادونو فشار راوړي.

د کیریاکو په وینا چې مخکې یې یادونه وشوه، افغانستان د امریکا له یرغل وروسته په څو کلونو کې د خوراکي توکو له مخکښ صادرونکي څخه د اپیمو په مخکښ تولیدونکي بدل شو، چې د نړۍ د تولید ۹۳٪ برخه یې جوړوله. د DEA باور چې تولید شوي اپیم به په ایران او روسیې کې پای ته ورسیري، دا په گوته کوي چې دا اداره د مخدره توکو په قاچاق کې ښکیل وه. په عین حال کې، د متحده ایالاتو پوځ د اپیم د تولید د زیاتوالي لامل څخه خبر و او په پیل کې یې د کروندگرو سره د لیدو لپاره د کریاکو د وړلو نظر رد کړ. کله چې بالاخره موافقه وشوه، بزگرانو څرگنده کړه چې امریکایي سرتیرو دوی ته اجازه ورکړې وه چې ټول هغه کوکنار وکړي چې دوی یې غوښتل، چې سرتیرو یې کیریاکو بیرته چورلکې ته کش کړ. له همدې امله، په افغانستان باندې د امریکا یرغل د ترهگرو سره د مبارزې سره لږ تړاو درلود، بلکې د مخدره توکو کارولو سره ډیر تړاو درلود ترڅو د روسیې او ایران په څیر د سرچینو بډایه هیوادونو کې ټولني کمزوري کړي ترڅو واشنگتن وکولی شي ددوی سرچینې اخیستل، هغه کړنې چې د برتانوي امپراتورۍ لخوا په ۱۸۴۰-۱۸۰۰ کلونو کې په چینایانو باندې د هندي اپیمو د فشار یادونه کوي ترڅو دوی روږدي کړي او د لوټ کولو او استعمار کولو لپاره اسانه وي. خو د روسیې او ایران پر وړاندې د واشنگتن پلان له ماتې سره مخ شو، ځکه چې دواړو ټولنو د مخدره توکو د روږدي کېدو ستونزه هغه ډول رامینځته نه کړه چې د DEA فعالیتو یې تمه درلوده. په عین حال کې، په ۲۰۲۲ او ۲۰۲۳ کلونو کې له ۲۱۶،۰۰۰ څخه ډیر امریکایان د اوبیواید ډیر خوراک له امله مړه شول.

د واشنگتن له خوا د افغانستان د اپیمو تولید او سوداگرۍ څخه د مخالفینو د کمزوري کولو لپاره کار اخیستل، لکه څنګه چې برتانوي امپراتورۍ د چین پر وړاندې وکړ، په افغانستان باندې د امریکا یرغل د اپیمو د دریمې جګړې په څیر ښکاري. همدارنګه، د ترمپ هڅه چې د اوبیواید بحرانونو لپاره ټول ملامتي له طبیعي څخه مصنوعي فینټینیل ته واړوي ترڅو چین ته مخالفت وکړي، د جیوپولیتیک دلایلو لپاره د اوبیوایدونو کارول پیاوړي کوي. د ترمپ اداره، د خپلو پخوانیو په څیر، د عادلانه سوداگرۍ کې د ښکیلتیا پر ځای د نورو څخه د ژوند کولو لاره تعقیبوي. که څه هم د تمدنونو لپاره دا عادي خبره ده چې له نورو څخه مواد او معلومات وغواړي، خو د اتلانتيک تراس-اتلانتيکستانو د سوداگرۍ او تبادلې په پرتله غلا او لوټمارۍ ته ترجیح ورکړې ده. د مثال په توګه، پرتګالیان په پنځلسمه پېړۍ کې د ختیځ افریقا، عربي او هندي ساحلونو ته لارل او قیمتي مصالحې یې وموندلې چې دوی یې غلا کړي.

وروسته، هالنډیانو د عربانو په منځ کې قهوه وموندله او د جاوا د استعمار سفر یې پیل کړ ترڅو اروپایانو ته په ګټه کې قهوه ورسوي. په اتلسمه پېړۍ کې، د چینایي توکو لپاره د برتانویانو ډیره لیوالتیا، په شمول د چای او چیني مټی، د چین په ګټه سوداګریز کسر رامینځته کړ. برتانویانو، چې د چینایانو پر وړاندې د پلورلو لپاره د مناسب ارزښت توکي نه درلودل، ننگونه یې په یوه ځانګړتیا مافیایي ستایل کې حل کړه د هند د اپیمو تولیدونکو سیمو د استعمار کولو او په ځایي خلکو باندې د ماليې په لګولو سره خپل اپیم اخلې او په چینایانو باندې روږدي کوونکي مواد پلوري. د چین حکومت د اپیمو دا سوداګري رد کړه، خو برتانویانو، چې د مخدره توکو لومړی سوداګر و، د چین پر وړاندې دوه جګړې پیل کړې ترڅو دا استعمار کړي او ټوله ګټه یې د اپیمو په پلورلو سره ترلاسه کړي. ترمپ د تعرفو له لارې د

عصري لوتماری هڅه کوي، ځکه چې پخوانی هڅې د غیرقانوني مخدره توکو په کارولو سره د هدفمنو ټولنو کمزوري کولو لپاره ناکامي شوي.

د نورو په شا طلايي دوره

د ټرمپ لخوا اعلان شوی 'د امریکا طلايي دوره' چې د پاناما، کاناډا او گرينلینډ غلا کولو پر بنسټ ولاړه وه پداسې حال کې چې تعرفي لگول به کار ونکړي. ټرمپ، د اپيمو جگړې دمخه د برتانوي امپراتوري په څير، په مکرر ډول د چين څخه د متحده ايالاتو د توليد څخه د وتلو لپاره کرکه کړې، چې پایله يې د سوداگري جدي کسر دی. له همدې امله، هغه د خپلې دوهمې لوري په مراسمو کې استدلال وکړ چې تعرفي به د هغه هيواد ډير بډايه کړي او د متحده ايالاتو خاوره به پراخه شي. هغه توجیه چې هغه د چين، مکسيکو او کاناډا په وړاندې د اپيوایډ بحرانونو کې د دوی د ونډې لپاره تعرفي لگوي د هغه د ټولني کمزوري او د حکومت لخوا د گناه اعتراف منعکس کوي. هيڅ هيواد د امریکا متحده ايالاتو ته نږدې سيمي نه دي اشغال کړي او نه يې امر کړی چې د امریکا ټولنه کمزوري کړي لکه څنگه چې واشنگتن افغانستان نيولی و: واشنگتن هيڅ توجیه نلري چې د اپيوایډ بحران پرې په بل هيواد واچوي. د امریکا د قانون پلي کوونکي ادارې د دې مخدره توکو د قاچاق او خلکو ته د خپرېدو په مخنيوي کې پاتې راغلي دي. همدارنگه، داسې ټولنيزې ستونزې شتون لري چې امریکايان د توليدي فعاليتونو کې د بنکيلتيا مخه نيسي او پرځای يې د طبيعي او مصنوعي اپيوایډونو په ناوره گټه اخيستنې کې ډير بنکيلتيا غوره کوي. په پایله کې، طبيعي اپيوایډونه د ۷۰,۰۰۰ څخه زياتو د ډير خوراک پورې اړوند مړينې لامل کيږي، پداسې حال کې چې فينټينيل هر کال نږدې ورته شمير لامل کيږي. ټرمپ نه غواړي چې دې ننگونو ته رسيدگي وکړي، خو د تعرفو لگولو کمه پایله غوره کوي.

په عين حال کې، د واشنگتن د ټاکل شويو مخالفينو د زياتيدونکي کيفي ځواک څرگندونه په دې کې کيږي چې دوی څنگه په پراختيا کې ښه فعاليت کوي او د واشنگتن د اپيوایډ جالونو ته ماتې ورکوي. داسې ښکاري چې په دې هيوادونو کې ټولني د مخدره توکو کارولو په پرتله ډير گټور ژوند لري، پداسې حال کې چې د دوی حکومتونو د مخدره توکو قاچاق او د دوی په سيمو کې د دې موادو جريان کنټرولولو لپاره مؤثرې لارې رامینځته کړې دي. په حيرانتيا سره، چين، چې د فينټينيل لپاره د کيمياوي مخکينيو موادو په جوړولو تورن دی او د افغانستان سره گډه پوله لري، د امریکا په څير د اپيوایډ بحرانونو څخه اغيزمن شوی نه دی. له همدې امله، د واشنگتن هڅه چې د پنځلسمې او اتلسمې پيړۍ د پرتگالي يا برتانوي دوکې او لوتماری تکرار کړي، دوام لري.

سيمون چيگ اينډيريټو، د مارچ ۲۰، ۲۰۲۵

*****

* - سايمن چيگ اينډيريټو، د افريقا څخه يو سياسي مبصر او څيړنيز شنونکی دی

منبع:

<https://journal-neo.su/2025/03/20/global-war-for-opium-poppy/>